

Seminar i Medisinhistorisk museumsnettverk

Michael 2009;6:256–60.

Vårens seminar i Medisinhistorisk museumsnettverk ble holdt 16.-17. april 2009 i Kvinneklubben på det gamle Rikshospitalet. Det var i underkant av femti deltakere fra ulike deler av landet. Arrangør var Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum i samarbeid med Nasjonalt medisinsk museum. Arrangementskomiteen besto av Jacob B. Natvig, Liv Håskoll Haugen, Marie Skoie og Olav Hamran.

Seminaret var organisert omkring to tematiske hovedområder, nemlig innsamling av muntlig kildemateriale og bruk av muntlige kilder, foruten status og videre planer på det medisinhistoriske museumsområdet i Norge.

Innsamling av muntlig materiale

Det er en viktig (og kanskje noe underprioritert) oppgave for sykehusmuseer og sykehussamlinger å samle inn muntlig minnemateriale knyttet til yrkesutøvelse, pleie og behandling, pasientopplevelser, bygninger og gjenstandsmateriale.

Stein A. Evensen, professor Rikshospitalet / Universitetet i Oslo, redegjorde for det pågående aktørseminar-prosjektet. Aktørseminar (engelsk: witness-seminar) er en metode for å sikre og produsere kildemateriale, for publisering i nåtida og ikke minst for framtidig forskning. Det første aktørseminaret i serien var *Innføringen av allmennmedisin som akademisk fag*, avholdt høsten 2008¹. Et nytt seminar med temaet *Da HIV kom til Norge* planlegges gjennomført i september 2009.

Jorunn Mathisen som er høgskolelektor ved Høgskolen i Østfold, holdt innlegg om Marie Olsen som var en av medstifterne til Norsk Sykepleier-

1 Se Michael hefte 1/2009 som dekker dette aktørseminaret.

forbund. I arbeidet med å finne ut av og dokumentere Marie Olsens liv og yrkeskarriere har Jorunn Mathisen benyttet en rekke ulike kilder, intervjuer, brevmateriale, tidsskriftartikler, private papirer og fotografier etc.

Sissel Lundin, tidligere assisterende klinikkssjef, Ullevål Sykehusmuseum, redegjorde for et pågående intervju- og dokumentasjonsprosjekt vedrørende et utvalg av sykehusets sentrale sykepleiere. Arbeidet er startet opp og en del intervjuer er foretatt. Disse vil nå bli evaluert og den videre arbeidet med prosjektet vil bli lagt opp ut fra hva som kommer ut av evalueringen.

Ellen Lange, Nasjonalt medisinsk museum, holdt innlegg om museets dokumentasjonsprosjekt knyttet til barn på tuberkuloseinstitusjoner. Sammen med Diakonhjemmets Høgskole, avdeling for sykepleie, har museet intervjuet 13 tidligere sanatoriebarn om sanatorieoppholdet og om livet i ettertid. Resultater fra prosjektet er publisert i boken *Sanatoriebarn*². Prosjektet har bidratt til å løfte fram nytt stoff om behandlingen på sanatoriene og de øvrige tuberkuloseinstitusjonene. Det har også bidratt til å synliggjøre sykdomsbehandlingens kroppslige virkninger og behandlingens koplinger til sosiale forhold og mellommenneskelige relasjoner. Prosjektet har videre bidratt til å belyse ulike metodiske problemstillinger knyttet til ettertidens forståelse av fortidige hendelser og praksiser.

Status for medisinhistorie på museum i Norge

Hoveddelen av seminaret var viet spørsmålet om et videre arbeid med å utvikle det medisinhistoriske museumsarbeidet i Norge. Innleggene avdekket en rekke utfordringer i forhold til fagligheten og kontinuiteten ved de ulike sykehusmuseene og samlingene. Det ble videre lagt vekt på at det er et stort behov for å videreutvikle Nasjonalt medisinsk museum slik at det i større grad kan fylle rollen som en nasjonal kompetanse-, forsknings- og formidlingsinstitusjon på området.

Liv Håskoll Haugen, tidligere direktør ved Bergverksmuseet, Kongsberg, plasserte dagens museer i forhold til linjene i den generelle museumsutviklingen i Norge. Hun la vekt på hvilken plass de medisinske museene kan fylle. Hun la til grunn at man måtte arbeide for å utvikle og utvide Nasjonalt medisinsk museum slik at det kan få tilstrekkelige ressurser og kompetanse til å fylle rollen som et *nasjonalt* medisinsk museum.

Trine Skei Grande (V), Stortingets familie- og kulturkomité, la vekt på hvordan menneskenes vilkår hadde endret seg fundamentalt i løpet av de siste, få generasjonene som følge av endringer innenfor helseforebygging og

2 Hamran O, Moser I, Indergaard LH. *Sanatoriebarn*. Oslo: Norsk Teknisk Museum, 2008.

innenfor medisinske forståelser, kunnskaper og praksiser. En viktig oppgave for de medisinske museene er å være med på å formidle at dagens velferds-samfunn er en ung tilstand og størrelse. Hun la også vekt på enkeltmen-neskers betydning for å få til historisk endring. Skei Grande understreket at museene skulle (be)tjene det samfunnet de virket innenfor og at det må prege virksomheten. En museums melding er nå under forberedelse i departementet. Den vil antakelig ikke komme før sommeren 2009. Hun gikk ut fra at det vil være noe uenighet i Stortinget om den videre retningen på museumsreformen, ikke minst i forhold til størrelsen på de regionale (reformerte) museums enhetene. Hun oppfordret nettverket av medisinhistoriske samlinger, utstillinger og miljøer til å gå sammen og arbeide videre for å utvikle Nasjonalt medisinsk museum og virksomheten på området.

Aina Schiøtz, professor i medisinsk historie, Universitetet i Bergen, gjorde rede for utredningsarbeidet på 1990-tallet for å få etablert et nasjonalt medisinsk museum. Etableringen av Nasjonalt medisinsk museum på Norsk Teknisk Museum innebar en betydelig ”mindre” ordning enn hva som det var blitt lagt opp til. Schiøtz pekte videre på at medisinske museer er viktige arenaer innenfor utdanningen av de ulike helseprofesjonene. Museene er egnet til å være med på å formidle verdier som respekt, toleranse og ydmykhet, verdier som er viktige i helsevesenet og i samfunnet for øvrig. Hun la vekt på at det var behov for å fortsette arbeidet med å videreutvikle et stort og slagkraftig Nasjonalt medisinsk museum.

Gunnar Watn, Molde sjukehus, orienterte om museet ved Molde Sjukehus på Lundavang og museet på Hjelset. Museumsvirksomheten er forankret i sjukehusets ledelse. Det er et kontaktnett med en rekke ildsjeler med bakgrunn fra helsevesenet, men man mangler museumsfaglig kompetanse til formidlings- og bevaringsarbeidet. Museet mangler generelt ressurser i form av arbeidstimer. Museet er i kontakt med Nasjonalt medisinsk museum og med Romsdalsmuseet. En konkret utfordring i den nærmeste tiden er at sykehuset planlegger flytting og museets og utstillingenes videre skjebne er i den forbindelse usikker. Watn regnet ikke med at museet vil bli tilgode sett utstillingsareal i det nye sykehuset.

Knut Wik, Sør-Trøndelag fylkeskommune, orienterte om situasjonen for psykiatrimuseet på Rotvoll som innbefatter et relativt autentisk 1880-talls institusjonsmiljø pluss gjenstandssamlinger fra Rotvoll, Reitgjerdet, Østmarka og Ringvål. Museet ble etablert i 1980-årene og har vært drevet av en gruppe frivillige ildsjeler. Fylkeskommunen ønsker nå å selge bygningene og museet står overfor en utfordring i forhold til at den gruppen som har holdt i museumsdriften (åpningstider, omvisning etc.) ikke lenger er i stand til å gjøre dette på grunn av alder og helse. Den videre skjebnen for museums-

Fra paneldebatten på seminaret. Fra venstre Olav Hamran, Trine Skei-Grande, Aina Schiøtz og Liv Håskoll Haugen. (Foto Ø. Larsen)

driften er således usikker. Fylkespolitikerne har i april 2009 gjort vedtak om å arbeide for å gjøre Rotvoll til et nasjonalt psykiatриhistorisk museum. Saken er oversendt departementene og ABM-Utvikling. Nasjonalt medisinsk museum er i gang med en utredning omkring situasjonen for psykiatриhistorie på museum i landet. Det har vært kontakter mellom museet på Rotvoll og Norsk Rettsmuseum og Trøndelag Folkemuseum – Sverresborg.

Per Evtun, Medisinsk historielag Sykehuset i Vestfold, orienterte om situasjonen for historielaget, museet og samlingene ved sykehuset i Tønsberg. Virksomheten står i kontakt med sykehusledelsen og med øvrige medisinhistoriske miljøer og enkeltpersoner i fylket. Arbeidet i historielaget og museet utføres på frivillig basis. En utfordring i tida framover er å få til en tilstrekkelig nyrekruttering for å sikre kontinuiteten i arbeidet. Museet ønsker et nærmere samarbeid med Nasjonalt medisinsk museum, ikke minst om gjenstandsdokumentasjon og registrering.

Stein Halvorsen, Ullevål Sykehus Museum, Oslo Universitetssykehus, redegjorde museet på Ullevål. Museet får en fast bevilgning fra sykehuset og er innplassert i sykehusets organisasjon i Informasjonsavdelingen. Det er etablert en formell kontakt til Nasjonalt medisinsk museum. Museet på Ullevål drives på frivillig basis av pensjonister. Omvisninger og gjenstandsregistrering lønnes over museets budsjett. Han pekte spesielt på at etable-

ringen av det nye Oslo Universitetssykehus innebar en ny situasjon for museet og for museene og samlingene tilknyttet de øvrige sykehusene, som Dikemark og Gaustad, Rikshospitalet med Radiumhospitalet og Aker. Museet på Ullevål, sammen med de andre museene, har tatt et initiativ til en framtidig organisering av museumsvirksomheten ved Oslo Universitetssykehus.

Kulturminnet Rikshospitalets Kvinneklinikk

Seminaret fant sted i bygningen *Domus & Medicus* som er den gamle kvinneklinikken ved Rikshospitalet. Magne Nylenna, fungerende leder for Nasjonalt Kunnskapssenter for Helsetjenesten, som er den største leietakeren i bygget, redegjorde for virksomheten ved Kunnskapssenteret. Kunnskapssenteret ble etablert i 2004. Nesten alle de autoriserte helseprofesjonene er representert blant senterets medarbeidere. Nylenna la vekt på at i dag, og enda mer i framtida, vil det å kunne samle, kvalitetssikre og tilgjengeliggjøre helsefaglig og medisinsk kunnskap være av helt avgjørende betydning for å sikre kvaliteten innenfor helsetjenestene. Han ga også en engasjert omtale av Helsebiblioteket som han er leder for.

Jacob B, Natvig, Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum, fortalte om Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museums arbeid for å bevare kulturminnet gamle Kvinneklinikken og å sikre for ettertida den unike bygningen og de historiefortellingene som er knyttet til den. Dette arbeidet lyktes etter at Stiftelsen var kommet i kontakt med dr. Lars Høie som i sterk konkurranse med flere boligselskap ervervet bygningen og bygde den ut som et medisinsk senter. Den ble restaurert så utsøkt at den ble tildelt Kulturminneprisen for 2007 i Oslo/Akershus.

På seminarprogrammet for øvrig sto et interessant besøk på Holocaustsenteret på Bygdøy med omvisning i utstillingene og i bygningen og felles middag der.

Olav Hamran

Leder av Nasjonalt Medisinsk Museum

olav.hamran@tekniskmuseum.no